

УДК 811.161.2'373.2:75.03.071.1Примаченко М.

DOI <https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.3.38>

Конєєва Олена Олексіївна,
*старший викладач кафедри української мови
 факультету української філології
 та літературної творчості імені Андрія Малишка
 Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
 orcid.org/0009-0001-5509-111X
 olenakoneeva@gmail.com*

Гаврилюк Оксана Романівна,
*кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови
 факультету української філології
 та літературної творчості імені Андрія Малишка
 Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
 orcid.org/0009-0007-1106-5079
 o.r.havrylyuk@udu.edu.ua*

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ЗАДУМУ В АВТОРСЬКИХ ПІДПИСАХ І НАЗВАХ КАРТИН МАРІЇ ПРИМАЧЕНКО

У статті проаналізовано лексико-семантичні особливості назв картин та підписів до них, створених українською народною художницею Марією Примаченко. Творчість Примаченко постає як унікальне явище на перетині візуального й вербального мистецтва, де слово й образ функціонують у тісному взаємозв'язку. У процесі аналізу встановлено, що лексеми, використані в назвах і підписах, виконують не лише номінативну функцію, а також є важливим засобом смислового й емоційного розширення художнього простору. На рівні лексики в назвах картин чітко простежено переважання іменників, які структурно та семантично організовують авторський текст й утворюють кілька основних тематичних груп, кожна з яких виконує певну смислову й стилістичну функцію в композиції підпису. Визначено, що іменники, які домінують у текстах підписів та назвах картин, можна умовно поділити на кілька лексико-семантичних груп, які називають тварин, рослини, продукти сільськогосподарської діяльності, спорідненість і свояцтво, народні обряди. В окрему групу можна об'єднати іменники-власні назви (оніми), які також мають різноманітну семантику. Дослідження фокусує увагу на тому, як мовні засоби, зокрема іменникові лексеми на позначення назв тварин, слугують допоміжним засобом для вираження художнього задуму. У статті розглянуто роль різних тематичних груп іменників-назв тварин у формуванні образного й естетичного простору творів. Також подано класифікацію іменників, які називають різних тварин, наведено приклади використання цих лексем у назвах і підписах до картин Марії Примаченко. Визначено, що важливою ознакою іменників-назв тварин і фантастичних звірів, які використовує Марія Примаченко в підписах до картин, є те, що вони майже завжди антропоморфізовані, тобто властивості й ознаки людини перенесено на тварин, а їх зображення доповнено вербальним образом, що втілює характер, емоцію, дію. Визначено, що, використовуючи для вербалізації зображеного іменники цієї семантичної групи, деякі з яких характеризуються певними діалектними особливостями, художниця моделює власну картину світу, де тварини постають активними учасниками уявного простору, часто близькими за своїми ознаками й характером до людей.

Ключові слова: Марія Примаченко, авторські назви, підписи до картин, іменники-назви тварин, лексичні засоби, лексико-семантична група, авторські неологізми, діалектизми, художній задум, вербально-візуальна комунікація.

Konieczna Olena,

*Senior Lecturer at the Department of Ukrainian Language,
Andrii Malushko Faculty of Ukrainian Philology and Literary Creativity,
Dragomanov Ukrainian State University
orcid.org/0009-0001-5509-111X
olenakoneeva@gmail.com*

Havryliuk Oksana,

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Language,
Andrii Malushko Faculty of Ukrainian Philology and Literary Creativity,
Dragomanov Ukrainian State University
orcid.org/0009-0007-1106-5079
o.r.havryliuk@udu.edu.ua*

LEXICAL MEANS OF EXPRESSING ARTISTIC INTENT IN THE AUTHOR'S SIGNATURES AND TITLES OF MARIA PRIMACHENKO'S PAINTINGS

The article analyses the lexical and semantic features of the titles and captions of paintings created by Ukrainian folk artist Maria Prymachenko. Prymachenko's work is a unique phenomenon at the interface of visual and verbal art, where words and images function in close interconnection. The analysis shows that the lexis used in the titles and captions not only performs a nominative function, but is also an important means of expanding the semantic and emotional scope of the artistic space. At the lexical level, the titles of the paintings clearly show a predominance of nouns, which structurally and semantically organise the author's text and form several main thematic groups, each of which performs a specific semantic and stylistic function in the composition of the caption. It has been determined that the nouns that dominate in the texts of captions and titles of paintings can be conditionally divided into several lexical-semantic groups, which refer to animals, plants, agricultural products, kinship and affinity, and folk rituals. Proper nouns (onomatopoeia), which also have diverse semantics, can be combined into a separate group. The research focuses on how linguistic means, in particular noun lexis denoting animal names, serve as an auxiliary means for expressing artistic ideas. The article examines the role of various thematic groups of nouns denoting animals in the formation of the figurative and aesthetic space of works. It also provides a classification of nouns denoting various animals and gives examples of the use of these lexis in the titles and captions of Maria Prymachenko's paintings. It has been determined that an important feature of nouns denoting animals and fantastic beasts used by Maria Prymachenko in the captions to her paintings is that they are almost always anthropomorphised, i.e. human properties and characteristics are transferred to animals, and their image is complemented by a verbal image that embodies character, emotion, and action. It has been determined that by using nouns from this semantic group to verbalise what is depicted, some of which are characterised by certain dialectal features, the author models her own picture of the world, where animals appear as active participants in an imaginary space, often close in their characteristics and nature to humans.

Key words: Maria Prymachenko, author's titles, captions to paintings, nouns denoting animals, lexical means, lexical-semantic group, author's neologisms, dialectisms, artistic concept, verbal-visual communication.

Постановка проблеми. Мистецтво видатної української народної художниці Марії Примаченко вирізняється не лише самобутністю візуальних образів, а й глибоким символізмом, який передається через мовні засоби – назви картин й авторські підписи до них. Ці лінгвістичні елементи виконують не лише власне номінативну функцію, а також є невіддільною частиною авторського задуму, слугують засобом самовираження, інтерпретації світу й комунікації з глядачем. Проте в українському мовознавстві дослідження, присвячені аналізу підписів до

картин, зокрема художніх творів Марії Примаченко, фрагментарні, а лінгвістична природа її авторських текстів-примовок і назв картин, досі не стала об'єктом ґрунтовного наукового аналізу.

Проблема полягає в недостатньому вивченні того, як саме мовні засоби, зокрема лексичні елементи, реалізують художній задум мисткині, формують емоційно-смысловий простір творів, утілюють національні та особистісні сенси. У науковому дискурсі переважають дослідження візуальних аспектів творчості

художниці, водночас мовний рівень її мистецького самовираження залишається поза увагою. З огляду на це виникає необхідність комплексного лінгвістичного аналізу авторських підписів і назв картин як складника творчої мови Марії Примаченко для розуміння механізмів поєднання вербального й візуального компонентів у створенні цілісного художнього образу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Упродовж тривалого часу, а особливо в останні роки, спостерігається значне посилення наукового та культурного інтересу до творчості українських художників-наївистів, зокрема до мистецької спадщини Марії Примаченко. Дослідження стилістики наїву в усіх його проявах у творчому доробку художниці є особливо актуальним зараз, у часи широкомасштабного вторгнення росії в Україну, адже багато робіт самобутньої мисткині створені в часи жорстоких випробувань, які лягли на плечі художниці та позначилися на її житті й творчості. Науковий інтерес дослідників переважно був сфокусований на мистецтвознавчому, культурологічному й етнографічному аналізі творчості Марії Примаченко. Заслужують на увагу наукові праці мистецтвознавців, наукових співробітників українських музеїв, які мають у своїх фондах її картини. Так, О. Пономаренко в статті «Справдешні чудовиська Марії Примаченко», подаючи огляд персональної виставки картин мисткині в Національному музеї Тараса Шевченка, аналізує життєвий і творчий шлях художниці, зокрема картини, на яких зображено чудернацьких звірів, що є витвором її фантазії та переважно уособленням «стихійних сил природи та особливостей національного характеру в просторі української вдачі» (Пономаренко, 2022, с. 49). Л. Собуцька в статті «Сміливість – бути геніальною Марією Примаченко» тлумачить творчість народної художниці в реаліях сьогодення, аналізує роботи, які експонувалися в 2022 році на виставці «Марія Примаченко. Дарую Україні!» в Національному музеї імені Андрея Шептицького у Львові. Дослідниця приділяє також увагу авторським підписам Марії Примаченко, які «вдало доповнюють декоративні малюнки й допомагають розкрити зміст робіт» (Собуцька, 2023, с. 120). В. Бойченко в статті «Короткий огляд художніх робіт Марії Примаченко з фондової колекції НМНАПУ» детально аналізує твори майстрині

народного мистецтва, зокрема квіткові композиції, сценки із життя, образи фантастичних звірів, зазначаючи, що «всесвітньо відома народна художниця «в прекрасній, світлій, змістовній зображальній формі показала напрочуд багату палітру унікального самобутнього мистецтва, передала нащадкам власні знання, враження, помисли, виражені не лише пензлем, але й, звичайно, змістовним словесним супроводом своїх картин» (Бойченко, 2025, с. 12).

Творчість Марії Примаченко привертає увагу також і літературознавців, які досліджують підписи до картин у зв'язку з образною палітрою її творів у контексті фольклорної традиції. М. Сулима в статті «Ритміка підписів під малюнками Марії Примаченко» аналізує авторські підписи художниці з погляду традицій силабічного віршування, а також близькості до ритміки пісень, прислів'їв, приказок і загадок, які є давніми проявами поетичної творчості народу (Сулима, 1998). Л. Горболіс у статті «Суголосність художніх світів закоханих у життя українців» зіставляє творчість Б.- І. Антонича й М. Примаченко, зазначаючи, що «вивчення взаємодії літератури з малярством – одна з перспективних ділянок порівняльного літературознавства» (Горболіс, 2012, с. 56). С. П'ятаченко аналізує художні особливості назв і авторських підписів до картин М. Примаченко, простежуючи їх зв'язок із фольклором, зокрема традицією народного віршування в статті «Фольклорні джерела назв і підписів до картин Марії Примаченко» (П'ятаченко, 2020). Водночас лінгвістичні, зокрема лексичні, особливості авторських підписів до картин і їхніх назв, які є невіддільними від художнього задуму, доповнюючи зображальну частину картин Марії Примаченко додатковим семантичним та емоційним виміром, не були предметом усебічного аналізу, що й зумовило актуальність запропонованого дослідження.

Мета статті – дослідити лексичні засоби, які використані в авторських підписах і назвах картин Марії Примаченко, а також з'ясувати їхню роль у вираженні художнього задуму та емоційно-образного змісту твору.

Виклад основного матеріалу. Мовна картина світу митця – це особливий простір, в якому вербалізуються не лише зовнішні образи, а й глибинні ментальні структури, емоції, уявлення, культурні архетипи. У творчості

Марії Примаченко – видатної представниці наївного мистецтва – слово має не лише описову, а й самодостатню художню функцію: назви та підписи до картин є невід’ємною частиною авторського задуму, своєрідними словесними полотнами, що доповнюють і водночас пояснюють зображене. Такі підписи майстриня додавала не завжди, а, як стверджують дослідники творчості М. Примаченко, почала робити це приблизно з 1970-х років: на звороті малюнків з’явилися «тексти-підписи, своєрідні пояснення-приказки, які органічно пов’язані із зображенням – «Калинонька моя ти цвітеш і цвітеш А ти друже не йдеш і не йдеш Скоро буде 40 лет А тебе усе нет і нет Наверно присипала земля через те тебе нема Слава Вам Герої Вічна» (1978), «Маки дарю дорогому Києву на щастя» (1982), «Дару букет квіток тим, котрі забезпечують нас усякими продуктами и матерію Бажаю щастя и здоров’я Наболіли ніжки и читали книжки» (1985), «Космічний перець у космосі космонавти вирощують Людям щастя бажають А люди їм Щоб був на землі мир» (1983), «Весна красна принеси солдатикам щастя котрі служать и котрі йдуть служити Служать не тужать А родину бережуть» (1985)» (Шестакова, 2012). Художниця мала за плечима лише чотири класи навчання, тому часто в підписах до картин вона «не ставила розділових знаків, а в побуті зуживала народну говірку» (Рудяченко, 2018). Тому в статті приклади назв картин Марії Примаченко та підписів до них буде наведено як і в музейних, наукових і медійних джерелах, поданих у списку використаних джерел: або в авторському написанні (зі збереженням авторської орфографії та пунктуації), або в дещо виправленому відповідно до сучасної правописної норми варіанті.

Варто звернути увагу на діалектну природу деяких слів та словоформ, зокрема використання середньополіського говору в авторських підписах Марії Примаченко, що віддзеркалюють мовне середовище Київщини (зокрема села Болотня), звідки походила художниця. Особливості деяких лексичних одиниць, фонетичних варіантів, граматичних форм, які вживає мисткиня, вербально супроводжуючи свої твори, наприклад, слова *звери, заспевав, неколи, квити, велики, возьме, свальба, дару, Києв, светило* (Бойченко, 2025), властиві для одного

з базових в українській мові поліського, або північного діалекту. Зокрема, авторка ілюструє рефлексію *ѣ (Ђ) як [e] в ненаголошеній позиції у відкритому складі в коренях слів, напр.: *звери, заспевав, светило*. Еволюція давніх *о, *е та *ѣ, які перейшли у звук [i], є однією «з визначальних особливостей української мови з-поміж решти слов’янських. Відповідно до [ō] та [ē] в нових закритих складах незалежно від наголошуваності вживається тепер голосний [i], що становить норму сучасної літературної мови. Інакша картина постає в говорах» (Мойсієнко, 2015, с. 154). Також у наголошеній позиції рефлексія *ѣ продемонстрована як [и] в корені слова *квити*, художниця вживає характерні для поліського діалекту дифтонги *Києв* та ін. Варто зазначити, що вивчення говіркових особливостей назв картин Марії Примаченко може бути предметом спеціальних досліджень мовознавців.

Назви, які дає авторка своїм картинам, а також підписи, що супроводжують значну частину робіт, слугують допоміжним засобом для вираження художнього задуму. Важливу роль у цьому відіграють лексичні одиниці, які посилюють образність і комунікативну функцію творів, сприяють глибшому розкриттю емоційно-сміслового навантаження картин. Глядач, читаючи підписи до робіт М. Примаченко, розуміє, що «вони є невіддільними від композиції, навіть більше – допомагають розкрити зміст роботи, підкреслити надважливе в задумі авторки» (Собуцька, 2023, с. 123). Авторські підписи до картин мисткині – це унікальне явище вербальної народної поетики, що поєднує функції коментаря, сюжету, афоризму й фольклорного вислову. На рівні лексики в них чітко можна простежити переважання іменників, які структурно та семантично організовують авторський текст й утворюють кілька основних тематичних груп, кожна з яких виконує певну смислову й стилістичну функцію в композиції підпису.

Так, різноманітність семантики іменникових лексем дає змогу не лише конкретизувати творчу ідею художниці, маючи додаткове смислове та емоційне навантаження, а й поглиблює художній задум, передає світогляд мисткині, її емоційний стан, моральні настанови та життєву позицію. Як представниця наївного мистецтва, яке живиться народними традиціями й прагне

бути зрозумілим широкому колу поціновувачів, М. Примаченко прагнула встановити зв'язок із глядачем, додати картині індивідуальності й близькості. Часто семантика іменників є своєрідною «підказкою» до символіки картини, спрямовуючи глядача в потрібному напрямку розуміння, водночас залишаючи простір для інтерпретації. Іменники, що домінують у текстах підписів та назвах картин, можна умовно поділити на кілька лексико-семантичних груп, які називають тварин, рослини, продукти сільсько-господарської діяльності, спорідненість і своєрідність, народні обряди. В окрему групу можна об'єднати іменники-власні назви (оніми), які також мають різноманітну семантику: антропоніми (власні особові імена людей); топоніми (власні географічні назви), які також можна поділити на певні тематичні групи, зокрема виокремити гідроніми (географічні назви водоймищ); зооніми (клички тварин); міфоніми (власні назви казкових персонажів і міфологічних істот); хрононіми (назви історичних подій, свят) (Вербич, 2008, с. 54). Схарактеризуємо семантичну групу іменників-назв тварин, які засвідчують системність у доборі лексики й відображають і глибинну етнокультурну традицію, й індивідуально-авторський стиль Марії Примаченко.

Лексико-семантична група іменників, що позначають тваринний світ, є найпоширенішою у творчому лексиконі мистецьких полотен художниці. Як зазначають дослідники, важливе місце у творчості М. Примаченко посідають «декоративні панно із зображенням звірів, фантастичних істот. Малюючи звірів упродовж усього свого життя, вона вражає своєю геніальною неповторністю у створенні все нових і нових образів. Це унікальні витвори, в яких творча уява Примаченко сягає високої алегорії» (Шестакова, 2012). А мистецтвознавиця Л. Собуцька виділяє в «бестіарії» художниці такі підгрупи: «поліські тварини, фантастичні чудовиська, «допотопні» звірі, а також звірі-персонажі казок та легенд» (Собуцька, 2023, с. 124). На позначення цих персонажів художниця використовує в назвах картин і підписах до них іменники, які можна поділити на такі групи:

1) тварини, які водяться в Україні, зокрема:

– дикі тварини (*ведмідь, ведмедиця, вовк, бобер, олень, зайчик, видра, їжак*);

– свійські й домашні тварини (*кішка, пес, собачка, корова, корівка, свиня, поросся, бик, бичок, баран, баранчик, кінь, ягня*);

– дикі та домашні птахи (*зозуля, ворон, чайка, галка, синичка, журавель, сорока, орел, чапля, одуд, буслик, куріпочка, одуд, голуб, куршун, курочка, кочубарочка, гуска*);

– комахи (*бджола, комар, стонога, хрущ*);

– назви риб (*меньок*).

Наприклад: «*Вовк* – великий, а *комар* – маленький *вовка* злякав – *вовк* у ліс удрав»; «*Два ворони* у журбі»; «Наш *баранчик* – футболіст»; «*Ведмедиця* з малюком на курортах, а *ведмідь* удома лапу ссе із горя...»; «*Корівка* дає 8 тисяч [літрів] молока»; «*Ця коза* своє молоко має – чужого не бажає»; «*Лелеки* прибули здалека на свою рідну землю, у свій рідний край»; «*Стародавній меньок*»; «*Морський меньок* [коник] рибами питається, у моря ховається» (Цифровий каталог, 2021);

2) екзотичні тварини, яких художниця, очевидно, ніколи могла й не бачити (*слон, слоник, мавпа, мартишка, крокодил, лев, левиця, тигр, кобра, страус, папуга, павич, пава, павичка*). Наприклад: «*Мавпочка* грає на сопілці»; «*Два страуси*»; «*Слоник-мальчук*»; «*Крокодил ловить мавпи*»; «*Лев* зломив дуба»; «*Пава* на квітах» (Цифровий каталог, 2021);

3) тварини, які є персонажами українських казок (*Конь-Горбоконь, Коник-горбоконик, бичок-третьок, жар-птаха, жар-птиця, Пан коцький*). Наприклад: «*Пан коцький* грається з удою» (Цифровий каталог, 2021); «Український *бичок-третьок* гуляє у лісі та силу збирає»; «*Жар-птиця* в квітах» (Казковий живопис Марії Примаченко, 2019);

4) назви звірів-чудовиськ, які є витвором фантазії М. Примаченко (*горохове чучело, чуліндра, ушатка, леваха*). Наприклад: «Звір «*Горохове чучело*»; «*Чуліндра* радіє, що уродила хороша морква: красна-прекрасна»; «*Леваха-лінтяка*: літо треба робити на зиму, а вона сидить» (Цифровий каталог, 2021); «*Ушатка* схопила рака» (Ворон, 2016). Варто зауважити, що *ушатка* у творчому уявленні художниці – це не сова, а «назва фантастичної істоти з коров'ячим тілом, мордою зі щупальцями та довжелезними вухами, якими вона ловить рака» (Ворон, 2016).

Деякі назви фантастичних створінь, породжених творчою уявою мисткині, є «авторськими

неологізмами, часто доповненими епітетами, вираженими якісними чи відносними прикметниками, які або підкреслюють характер і природне місце існування звірів, або є виразно нереальними, що додає загадковості й спонукає глядачів замислитися над художніми образами» (Конєєва, 2024, с. 92). Наприклад: *леваха, чуліндра* (Цифровий каталог, 2021).

Іменниковий склад авторських підписів до картин Марії Примаченко не лише передає конкретно-зображальні сенси, але й моделює етнопоетичний світогляд, в якому природа, людина й моральні категорії існують у цілісній системі. Образно-номінативна й оцінна природа назв тварин (зоосемізмів) пов'язана зі сприйняттям людиною навколишнього світу, що залежить від життєвого досвіду, моральних принципів, а також народно-психологічних і міфологічних уявлень людини. В основі використання зоосемізмів у символічному аспекті, що властиво творам фольклору, які, безперечно, справили неабиякий вплив на творчість мисткині, лежить «протиставлення вічних чеснот добра і зла через порівняння людини і тварини, зокрема оцінного способу життя людини, її дій, вчинків, рис характеру, зовнішності, стосунків з іншими людьми тощо та їх символізація в образах і концептах тваринного світу, а також співвіднесення тварин з різними реаліями, суб'єктами, об'єктами як реального, так і уявлюваного світів» (Крижко, 2019, с. 82). Важливою ознакою іменників-назв тварин і фантастичних звірів, які використовує Марія Примаченко в підписах до картин, є те, що вони майже завжди антропоморфізовані, тобто властивості й ознаки людини перенесено на тварин, а їх зображення доповнено вербальним образом, що втілює характер, емоцію, дію. Тварини на картинах художниці добрі й злі, веселі й сумні, вони

живуть і діють у ситуаціях, які схожі на реалії людського суспільства.

Висновки. Аналіз лексичних особливостей назв картин Марії Примаченко і підписів до них у контексті вираження художнього задуму засвідчує глибокий зв'язок її творчості з національними мовними традиціями, фольклорною спадщиною та особистим баченням світу. Підписи до картин мисткині слугують не лише короткими назвами або коментарями, а є також носіями образно-смыслового навантаження, виконують важливу функцію у формуванні художнього задуму, є втіленням глибоких моральних та емоційних сенсів. У процесі дослідження з'ясовано, що іменники-назви тварин є важливим лінгвістичним елементом у підписах до картин Марії Примаченко, адже ці лексеми можуть символізувати певні риси характеру, моральні якості, колективні уявлення, а також бути втіленням фантастичного чи казкового світу. Використовуючи для вербалізації зображеного іменники цієї семантичної групи, деякі з яких характеризуються певними діалектними особливостями, авторка моделює власну картину світу, де тварини є активними учасниками уявного простору, часто близькими за своїми ознаками й характером до людей.

Отже, лексичні засоби, зокрема іменники-назви тварин, які використовує Марія Примаченко в підписах до своїх картин, функціонують як мовні маркери її художнього світогляду, слугуючи інструментом глибшого розуміння образної системи її творів. У дослідженні зроблено акцент на важливості комплексного підходу до вивчення мистецтва, що охоплює не лише візуальні, а й мовні аспекти, розкриваючи глибину й багатогранність творчості Марії Примаченко.

Список використаних джерел:

- Бойченко, В. (2025). Короткий огляд художніх робіт Марії Примаченко з фондової колекції НМНАПУ. Національний музей народної архітектури та побуту України. С. 1–13. URL: https://www.pyrohiv.com/activities/nauk/korotkiy_oglyad_khudozhnikh_robit_marii_primachenko
- Вербич, С. (2008). Сучасна онімна лексика: функціональний аспект. *Вісник Національної академії наук України*. № 5. С. 54–60. URL: <https://surl.li/ewacss>
- Ворон, Б. (2016). Чорнобильський бестіарій Марії Примаченко. *Мистецький альманах АРТЕС*. 26.04.2016. URL: <https://artes-almanac.com/maria-prymachenko/>
- Горболіс, Л. (2012). Суголосність художніх світів закоханих у життя українців. *Дивослово*. № 8. С. 56–59.
- Казковий живопис Марії Примаченко (2019): бібліограф. список / Миколаївська обл. б-ка для дітей ім. В. О. Лягіна; уклад. В. Є. Щербак. Миколаїв, 32 с. URL: https://uhb.chl.kiev.ua/images/uploaded_files/mbm/1471/pdf/1471.pdf

Конєєва, О., Конєєва, К. (2024). Мовні та художньо-виражальні засоби назв картин і підписів до них українських художників-наївистів. *Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі* : матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю до Дня української писемності й мови, м. Київ, 29 жовтня 2024 року / редкол.: С. Шевчук (відп. ред.), О. Дияк (відп. за вип.). Київ : УДУ імені Михайла Драгоманова. С. 87–94. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/46956>

Крижко, О. А., (2019). Образно-номінативна та оцінна характеристика фольклорних зоосемізмів української мови. *Наукові записки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: філологічні науки. Кам'янець-Подільський: Аксіома. Вип. 50. С. 80–85. DOI: 10.32626/2309-9771.2019-50-80-85.

Мойсієнко, В. М. (2015). Північноукраїнське наріччя: окресленість у просторі й часі. *Глотогенез. Матеріали міжнародної наукової конференції*. № 1. С. 144–165. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/20206/>

Пономаренко, О. (2022). Справдешні чудовиська Марії Примаченко. *Світгляд*. № 3 (95). С. 41–49. URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitoglyad/svit-2022-17-3/svit-3-2022-ponomarenko-013.pdf>

П'ятаченко, С. (2020). Фольклорні джерела назв і підписів до картин Марії Примаченко. *Virtus. Scientific Journal*. № 44. С. 204–207. URL: <https://surl.li/dznwgh>

Рудяченко, О. (2018). Марія Приймаченко. 1. Якби Ной умів малювати. *Укрінформ*. 30.12.2018. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2610303-maria-prijmachenko-1-akbi-noj-umiv-maluvati.html>

Собуцька, Л. А. (2023). Сміливість – бути геніальною Марією Примаченко. *Український мистецтвознавчий дискурс*. № 2. С. 121–129. DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2023.2.15>

Сулима, М. (1998). Ритміка підписів під малюнками Марії Примаченко. *Народна творчість та етнографія*. № 2–3. С. 30–33. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/handle/123456789/200622>

Цифровий каталог робіт Марії Примаченко у фонді Національного музею Тараса Шевченка (2021). URL: <https://collection.museumshevchenko.org.ua/documents/26>

Шестакова, О. І. (2012). Примаченко (Приймаченко) Марія Оксентіївна. Інститут історії України. Енциклопедія історії України. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Prymachenko_M

References:

Boichenko, V. (2025). Korotkyi ohliad khudozhnikh robit Marii Prymachenko z fondovoi kolektsii NMNAPU [A brief overview of the artworks of Maria Prymachenko from the NMFALU collection.]. *Natsionalnyi muzei narodnoi arkhitektury ta pobutu Ukrainy*. S. 1–13. Retrieved from: https://www.pyrohiv.com/activities/nauk/korotkiy_oglyad_khudozhnikh_robit_marii_primachenko (data zvernennia: 24.07.2025). [in Ukrainian].

Verbych, S. (2008). Suchasna onimna leksyka: funktsionalnyi aspekt [Contemporary onymic vocabulary: functional aspect]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. № 5. S. 54–60. Retrieved from: <https://surl.li/ewacss> [in Ukrainian].

Voron, B. (2016). Chornobylskiy bestiarii Marii Prymachenko [Maria Prymachenko's Chernobyl bestiary]. *Mystetskyi almanakh ARTES*. 26.04.2016. Retrieved from: <https://artes-almanac.com/maria-prymachenko/> [in Ukrainian].

Horbolis, L. (2012). Suholosnist khudozhnikh svitiv zakokhanykh u zhyttia ukrainsiv [The harmony of the artistic worlds of Ukrainians in love with life]. *Dyvoslovo*. № 8. S. 56–59. [in Ukrainian].

Kazkovyi zhyvopys Marii Prymachenko [The fairy-tale paintings of Maria Prymachenko]. (2019): bibliohraf. spysok / Mykolaivska obl. b-ka dlia ditei im. V. O. Liahina; ukklad. V. Ye. Shcherbak. Mykolaiv, 32 s. Retrieved from: https://uhb.chl.kiev.ua/images/uploaded_files/mbm/1471/pdf/1471.pdf [in Ukrainian].

Konieieva, O., Konieieva, K. (2024). Movni ta khudozhno-vyrazhalni zasoby nazv kartyn i pidpysiv do nykh ukrainskykh khudozhnykiv-naivistiv. [Linguistic and artistic expressive means of painting titles and captions by Ukrainian naive artists]. *Ukrainska mova vchora, sohodni, zavtra v Ukraini i sviti* : materialy XVIII Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu do Dnia ukrainskoi pysemnosti i movy, m. Kyiv, 29 zhovtnia 2024 roku / redkol.: S. Shevchuk (vidp. red.), O. Dyiak (vidp. za vyp.). Kyiv : UDU imeni Mykhaila Drahomanova. S. 87–94. Retrieved from: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/46956> [in Ukrainian].

Kryzhko, O. A., (2019). Obrazno-nominatyvna ta otsinna kharakterystyka folklornykh zoosemizmiv ukrainskoi movy [Figurative-nominative and evaluative characteristics of folkloric zoosemisms in the Ukrainian language]. *Naukovi zapysky Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka*: filolohichni nauky. Kamianets-Podilskiy: Aksioma. Vyp. 50. S. 80–85. DOI: 10.32626/2309-9771.2019-50-80-85. [in Ukrainian].

Moisiienko, V. M. (2015). Pivnichnoukrainske narichchia: okreslenist u prostori y chasi [Northern Ukrainian dialect: defined in space and time]. *Hlotohenez. Materialy mizhnarodnoi naukovo konferentsii*. № 1. S. 144–165. Retrieved from: <https://eprints.zu.edu.ua/20206/> [in Ukrainian].

Ponomarenko, O. (2022). Spravedshni chudovyska Mariyi Prymachenko [Real monsters of Maria Prymachenko]. *Svitohlyad*. № 3 (95). S. 41–49. Retrieved from: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitoglyad/svit-2022-17-3/svit-3-2022-ponomarenko-013.pdf> [in Ukrainian].

Piatachenko S. (2020). Folklori dzherela nazv i pidpysiv do kartyn Marii Prymachenko [Folklore sources of titles and captions for Maria Prymachenko's paintings]. *Virtus. Scientific Journal*. № 44. S. 204–207. Retrieved from: <https://surl.li/dznwgh> [in Ukrainian].

Rudiachenko, O. (2018). Mariia Prymachenko. 1. Yakby Noi umiv maluvaty [Maria Prymachenko. 1. If Noah knew how to draw]. *Ukrinform*. 30.12.2018. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2610303-maria-prijmacenko-1-akbi-noj-umiv-maluvati.html> [in Ukrainian].

Sobutska, L. A. (2023). Smilyvist – buty henialnoi Mariiei Prymachenko [Courage is to be brilliant Maria Prymachenko]. *Ukrainskyi mystetstvoznavchyi dyskurs*. № 2. S. 121–129. DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2023.2.15>. [in Ukrainian].

Sulyma, M. (1998). Rytmika pidpysiv pid maliunkamy Marii Prymachenko [The rhythm of captions under Maria Prymachenko's drawings]. *Narodna tvorchist ta etnografia*. № 2–3. S. 30–33. Retrieved from: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/handle/123456789/200622> [in Ukrainian].

Tsyfrovyi kataloh robit Marii Prymachenko u fondi Natsionalnoho muzeiu Tarasa Shevchenka [Digital catalog of Maria Prymachenko's works in the collection of the Taras Shevchenko National Museum] (2021). Retrieved from: <https://collection.museumshevchenko.org.ua/documents/26> [in Ukrainian].

Shestakova, O. I. (2012). Prymachenko (Prymachenko) Mariia Oksentiivna [Primachenko (Prymachenko) Maria Oksentiivna]. *Instytut istorii Ukrainy. Entsyklopediia istorii Ukrainy*. Retrieved from: http://www.history.org.ua/?termin=Prymachenko_M [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 30.07.2025

Дата прийняття статті: 26.08.2025

Опубліковано: 30.09.2025